

ДА ВЪЗСТАНОВИМ АКАДЕМИЧНИЯ ДУХ!

Автор: Лъчезар Георгиев (*Заб.:* Всичко в текста без цитатите е само лично мнение на автора!)

През 2018 и 2019 година ТУ–Варна премина през изключително тежко изпитание – отстраняване на ректора-плагиатор. Избрахме си нов ректор, който [призова всички ни](#) да „загърбим различията“ си и да работим за връщане на „академичния дух“ във ВУЗа. Но как може да стане това? Нека да се опитаме да видим източника на проблемите и евентуалните пътища за постигането на тази благородна цел.

През 2008 г. румънският президент Траян Бъсеску [заяви](#), че висшите учебни заведения в Румъния са се превърнали във „фабрики за дипломи“. А през октомври 2019 г. проф. дфн Георги Каприев от Софийския университет [заяви същото](#) и за нашите университети. Как можахме да допуснем да стигнем до такъв позор?

Всичко започна след 1989 г. с **реставрацията** на капиталистическата общественно-икономическа формация и последвалата **комерсиализация** на всички сфери на обществения ни живот, включително образованието. Министерството на Народната просвета беше преименувано на „Министерство на образованието“, а образователните институции бяха обявени за „*доставчици на образователни услуги*“ (платени?). Висшето образование престана да е безплатно за студентите и се нароиха десетки нови университети, в каквито бяха преименувани и бившите висши технически, икономически и медицински институти. Само във Варна броят на ВУЗовете се удвои благодарение на три нови частни ВУЗа. Такива промени станаха в цялата страна. Но колкото повече ставаха университетите, толкова повече се снижаваше качеството на образованието. Освен това, масовата емиграция на населението и намаляването на раждаемостта доведоха до намаляване броя на студентите. Стана ясно, че няма нужда от толкова много университети. За да бъдат принудени някои от тях да фалират, министър Даниел Вълчев въведе през 2007 г. т. н. „**делегирани бюджети**“ – бюджетните средства започнаха да се разпределят пропорционално на броя на студентите по „*държавна поръчка*“ във всеки ВУЗ. Но вместо да фалират по-малко търсените университети, каквато бе целта, се стигна до [още по-голямо понижение на качеството](#) на обучение и до парадокса вместо за едно място да се борят много кандидат-студенти, за един кандидат-студент да се борят много университети. Така всичко застана с **главата надолу!**

Логичният резултат от горепосочената реставрация бе, че по *индекс на човешко развитие* България от 27^{мо} място в света през 1990 г. се **срина** до 61^{во} през 2007 г., както [беше вече посочено](#) в „ТехнокулТУра“.

Коренът на злото е в промяната на ценностната система. **Парите** от средство за живот станаха висша *цел* в живота. Отчуждихме се един от друг. Появи се дори списание „Егоист“. За да разберем колко нелепо е това, няма нужда да ходим на гробищата. Достатъчно е да си спомним следния куплет на студентския химн:

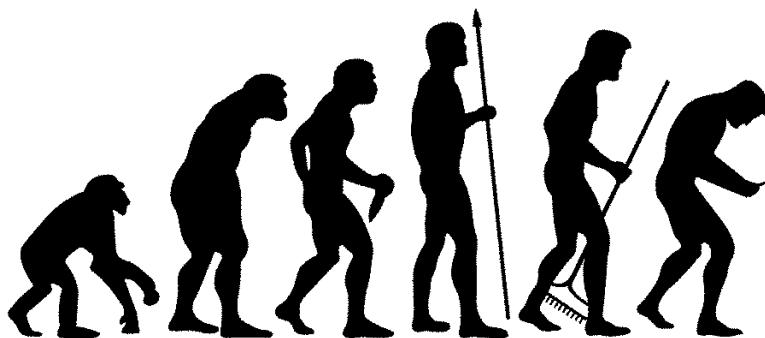
„*Vita nostra brevis est, brevi finietur (2), venit mors velociter, rapit nos atrociter, nemini parcetur (2).*“

(„Животът ни е кратък, скоро ще свърши, смъртта ще дойде бързо, ще ни отнесе безжалостно, никого не ще пощади.“)

Геният Стивън Пол Джобс (Стив Джобс) също казва нещо подобно: „*Your time is limited, so don't waste it living someone else's life. Don't be trapped by **dogma**, which is living with the results of other people's thinking.*“

Култът към **парите**, които не го спасиха, макар че бе милиардер, е също такава **догма**. Твърдят, че човекът („*homo sapiens*“) просто е животно. Ако е така, тогава защо се подчиняваме не на природните закони, а на някакви измислени от нас самите числа (защото на съвременния етап парите са именно **числа**)? Да не говорим, че **не сме пълноценни бозайници**, защото ни липсва топла козина, здрави зъби, за да ядем сурово месо, силно обоняние, за да надушваме хищници или плячка и т. н. Вместо всичко това имаме **разум**. Ами да го използваме тогава! Разумът е не просто хитрост, а нещо много, много повече! Той ни прави **творци!!!**

Много по-подходяща аналогия са кентавърът и русалката, които имат животинска и човешка половици. Но какво виждаме? [Обратни кентаври](#) и [обратни русалки](#)! Умни телефони и [глупави хора](#)! **Деволуция!**

Тази деволуция е резултат на още една догма, която упорито ни втъпяват – **неолибералната**. Защото гореспоменатото понятие „реставрация“ е неточно. Предишната версия на капитализма ни е била много по-консервативна, а в днешната все още доминира именно **неолиберализмът**, резултат от провалящия се пред очите ни **глобализъм**. Консерватизмът, изповядван например от заместник-министър Петър Николов, който ни гостува тази година заедно с проф. Лиляна Вълчева, е много хубаво нещо, но два пъти в една и съща река не можеш да влезеш. Не може да се върне старата версия нито на капиталистическото, нито на социалистическото общество. Трябва да вървим напред и да изградим онова „*хуманно и прогресивно общество*“, за което пише в [приветствието си](#) по случай Деня на народните будители новият ни ректор проф. В. Вълчев.

Тук закономерно възниква въпросът: Какво би представлявало **обществото на бъдещето**? По въпроса се работи отдавна. Съществува например [проектът „Венера“](#) на покойния Жак Фреско (1916–2017 г.). Или т. н. [проект „Иконукс“](#). В романите „*Туманностъ Андромеды*“ и „*Час быка*“ на патрона на [софийския клуб](#) за фантастика и прогностика Иван Ефремов също има [такъв проект](#). И в никакъв случай не бива да се отхвърля безценният опит от миналото. Някои си мислят, че историята започва или свършва с тях. Това е нелепо. В науката (в случая – науката за обществото) винаги се стъпва „*върху раменете на гиганти*“ по изречение на Нютон от 1675 г. Уважението към всички онези, които са работили и са се борили преди нас, е задължително. Но вече сме узрели достатъчно, не само да подобряваме материалната среда около себе си, но и да решим как точно да устроим обществото си, а не да се осланяме само на остарелите стихийно възникнали решения.

И все пак, какво конкретно можем да направим **сега**? Да се помъчим поне малко да възстановим онази атмосфера, онзи дух, който е царял тогава, когато корифеят на българската изчислителна техника академик Кирил Боянов е бил студент. Ето какво пише той в книгата си „Истината е кладенец“ (2018 г.) на стр. 98–99:

„За разлика от днес, тогавашните студенти изпитваха много голямо уважение към преподавателите. Всички ставаха на крака, когато те влизаха в залата и това беше спонтанно. Много напомняше на ученическите години, когато дежурният казваше „Клас, стани!“ Тук команда липсваше, но с влизането на преподавателя всички ставаха на крака и никои не сядаше, докато той не даде знак с кимване на глава. Някои още от вратата махваха с ръка, за да седнем. Други пък заставаха пред нас, покланяха се, студентите сядяха и лекцията започваше. Този знак на уважение сега почти не се среща. А то е признак на взаимно почитание към институцията, към преподавателя и към студента.

Нашето уважение към преподавателите дори стигаше до страхопочитание. Беше изключено да заговориш някого от преподавателите в коридора или да отидеш в кабинета му, без да си поканен, да не говорим за декан или ректор, което беше почти невъзможно. Имаше строго определен ред и да отидеш при някой професор просто така – дори не ни идваше наум. Сега най-безцеремонно те спират, нахълтват в кабинета ти или дори без едно „Извинявайте“ ти задават най-елементарен въпрос, отговорът на който може да се намери и в съобщение на таблото. Обикновено в края на семестъра на преподавателя поднасяхме цветя.“

По-голямата част от горния цитат се отнася и за времето, когато авторът на тези редове беше студент. Но гореспоменатите „**делегиращи бюджети**“ доведоха до там, че сега нещата се обърнаха на 180°! Зад всеки студент стоят по *над 2000 лева* годишен бюджет (за 2019 г. са 2098). Кой би посмел да прекъсне студентските му права по слаб успех или да го наведе на мисълта да напусне ВУЗа сам? Имайки предвид, че **почти никои вече не държи кандидатстудентски изпит** и че дори в най-търсените специалности влизат тройкаджии, за които горното също важи, за какво качество на обучението можем да говорим?! И за какво уважение на студентите към преподавателите можем да говорим при това обърнато с главата надолу положение?!

И все пак, можем! Защото и ние, преподавателите, **не даваме всичко от себе си** на студентите. Ами че те са наши деца! И за разлика от нас, раснат във време на изключителна бездуховност! Въпреки това някои от тях намират сили и възможности у себе си да се развиват и да натрупат знанията и опита, които съответстват на способностите им и ще им позволят да допринесат максимално за обществения напредък. Въпреки че на много от тях в тези тежки условия се налага да учат и работят едновременно. Трябва да ги разберем и да уважаваме този техен стремеж. Студентите безпогрешно оценяват кои преподаватели ги обичат и се раздават и кои просто отбиват номера с преподаването си, за да изкарат някоя и друга жалка хилядарка отгоре.

Да не говорим, че и **колегиалната атмосфера** в катедрите ни не е блестяща. (Точно това има предвид ректорът, когато казва, че трябва да загърбим различията.) Почти във всяка катедра съществуват **групички**, но не само по научни интереси, а и по „*сфери на влияние*“. Например магистърските програми (които, да си го кажем направо, се превърнаха основно в средство за печалба, тъй като обучението в тази степен е платено) се изготвят на конкурентни начала и всяка от групичките се стреми да отнеме „*кокошката, която снася златни яйца*“ от другата. За това студентите, между другото, също се досещат. Нека да не ги подценяваме!

Ето *3 принципа*, за които авторът е убеден, че ще оздравят климата и духа в ТУ–Варна, ако се спазват:

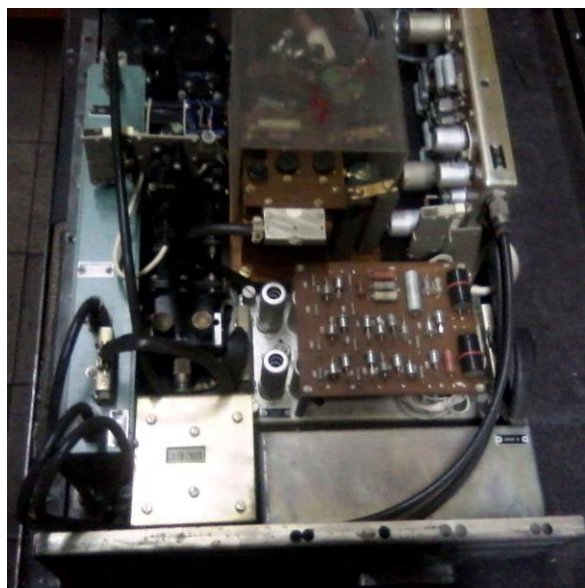
1. Вискателност към себе си. За преподавателите това значи редовно обновяване на учебните програми и самокритичност към работата си, вкл. научната дейност (качество без плагиатство). За студентите – неподдаване на изкушенията за *академична измама* (за нея ще излезе специален материал тук). А видиш ли, че не ставаш за инженер, търси си друго поприще, при все че засега ВУЗът ще губи над 2000 лева годишно!

2. Вискателност към другите. За преподавателите това означава да престанем да понижаваме изискванията, а напротив, *да ги повишаваме*. Ако искаш да обърнеш тенденцията, започни ти! Иначе се получава както с говоренето – студентите приказват и ние се мъчим да ги надвикаме, което още повече повишава децибелите и така до никъде не се стига. А ако започнем да говорим тихо, студентите ще се умълчат. Опитайте! Същото е и с критериите. Не може да има уважение към преподавател, който пише тройка на глупости. Що се отнася до студентите, те трябва да разубеждават колегите си да не си служат с *академични измами*.

3. Край на зубренето. Малкото дете е като попивателна, но големият ученик и особено студентът са друго нещо. При тях е най-важно *творческото разбиране* на материята. Мъдреците са го казали най-добре:

- ◆ „Ученикът не е съд, който трябва да бъде запълнен, а факел, който трябва да бъде запален.“ (Плутарх)
- ◆ „Не можеш да научиш никого на нищо. Можеш само да му помогнеш да го открие за себе си.“ (Галилеи)
- ◆ „Учителят може да отвори вратата, но ти трябва да влезеш сам.“ (Дзен)

Това е най-трудният за спазване принцип и сработва само за много малко студенти. Тези, които наистина ще станат добри инженери и ще обичат работата си. За тях преподавателите трябва да направят всичко по силите си. Те са смисълът на цялото образование. Върхът на пирамидата! Авторът помни разговора, който води преди време с човек, завършил „радиолокация“ в нашия ВУЗ преди половин век. Човекът каза, че само около **10% от постъпилите в I курс студенти се дипломирали**. Като дипломна работа всеки от тях **проектирал** по един блок от речния радар, който после **внедрил**, постъпвайки на работа във варненския Завод за радионавигационна апаратура (ЗРНА)! Радарът е „**P-722-2**“ (вж. приемопредавателя и индикатора му на снимките по-долу). Произвеждахме го цели 15 години до замената му с „*Печора 1P*“, също конструиран в ЗРНА. Авторът използва модулатора и захранването му за бреговия радар, който разработихме през 80-те години. Той трябваше само да намали капацитета на един кондензатор с цел скъсяване на импулса и да проектира полупроводников конвертор „K400“ на мрежовата честота от 50 на 400^{те} Hz, използвани в „P-722-2“.

А какво тогава ще стане с останалите студенти? Някои от тях все пак ще успеят да си вземат изпитите и макар че не са толкова блестящи, също ще могат да овладеят професията. Останалите могат да завършат семестриално (дотогава ВУЗът пак си получава двете хиляди лева на студент годишно!) и да решат дали да се мъчат да си вземат невзетите изпити или да си потърсят друго поприще. Тук трябва да се има предвид нещо важно. На гореспоменатата среща със зам.-министър Николов проф. Лиляна Вълчева каза, че има идея да се промени начинът на финансиране в т.н. „делегирани бюджети“. Вместо на общ брой студенти, пари да се отпускат само въз основа на **записаните в първи курс студенти**. Тогава ще могат да се повишат изискванията при обучението, без ВУЗът да губи по над 2000 лева на отказал се студент годишно, както става сега.

Можем да направим **много други** неща. Дори **дребни**, например да върнем **стария си девиз** „*Docendo discimus*“ (Сенека Млади), който се превежда като „Обучавайки другите, се учим самите ние“. Сегашният „*A posse ad esse*“ е съкращение от „*A posse ad esse non valet consequentia*“. Това е принцип в логиката, според който не всичко, което е възможно, се реализира. Сиреч, обратното на желаното значение. Също така да сменим имената на семестрите от „*зимен / летен*“ на „*есенен / пролетен*“, което отразява по-точно истината.

Всеки от нас трябва да помисли **какво още** можем да направим, за да върнем академичния дух в своя ВУЗ. Не възстановим ли авторитета на ТУ–Варна, ще ни закрият. (Дали ще ни слоят с други ВУЗове или ще ни отнемат акредитацията, не е важно.) Но още по-лошо е, че у нас ще има все по-малко кадърни инженери!